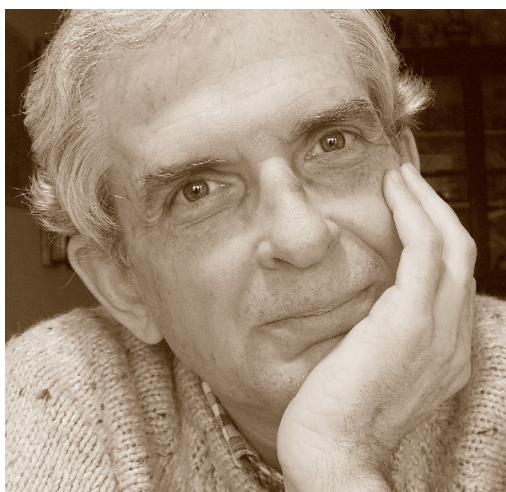

Josep Maria Puig Rovira.
Educació, valors i aprenentatge servei

Xus Martín (ed.)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Índex

Presentació, <i>per Maria Rosa Buxarrais, Xus Martín, Miquel Martínez,</i> <i>Montserrat Payà, Jaume Trilla</i>	11
--	----

LA PERSONA I L'OBRA, *per Jaume Trilla Bernet*

El currículum d'en Josep: pràctica, teoria, metateoria, en aquest mateix ordre o en qualsevol altre, <i>per Jaume Trilla Bernet</i>	17
Un professor dins i fora de l'aula, <i>per Xus Martín, Mònica Gijón</i>	34
Construyendo la moralidad y la democracia en la educación brasileña, <i>per Ulisses Araújo, Valeria Arantes</i>	43
Josep Maria Puig, un home savi, bo i discret, <i>per Jaume Carbonell Sebarroja</i>	52
Los treinta y seis justos, <i>per Mario Ciccorossi</i>	54
Carta a un amante de la universidad, <i>per Francisco Esteban Bara</i>	56
Confiança, <i>per Maria del Mar Galceran</i>	58
Amistat latent, <i>per Jordi Maduell</i>	60
Homenatge a Josep Puig, <i>per Francesc Raventós</i>	62
La última de Cuarón, <i>per Teresa Román</i>	64
Una experiència com a regal. Mil gràcies, Josep Maria, <i>per Marta Sabariego Puig</i>	66
Un punt i seguit més..., <i>per Amèlia Tey</i>	67

TEORIA DE L'EDUCACIÓ, *per Miquel Martínez*

La educación y el cuidado consciente, <i>per Joaquín García Carrasco</i>	74
Disquisiciones dramáticas: elogio de la enseñanza, <i>per Luis Núñez Cubero</i>	84
La evolución pragmática en la teoría de la educación de Josep Maria Puig, <i>per Gonzalo Jover Olmeda</i>	97
Josep Maria Puig y la teoría de la educación, <i>per Miquel Martínez Martín</i>	108
El professor que m'hauria agradat tenir, <i>per Ana Ayuste González</i>	118

Un còmplice de les Jornades de Pedagogia, <i>per Enric Conesa Canals,</i> <i>Jordi Garcia Farrero</i>	120
Puig Rovira y la epistemología pedagógica, <i>per Fernando Gil Cantero</i>	122
Josep Maria Puig: equilibri i professionalitat, <i>per Begoña Gros Salvat</i>	124
Hi ha bones persones?, <i>per Juli Palou</i>	125
Cuatro ideas (urgentes) sobre educación, <i>per Héctor Salinas</i>	127
A propósito de Josep Maria Puig, <i>per Félix Santolaria</i>	128
Josep Puig, una relectura de l'educació moral en temps de crisi de la modernitat, <i>per Isabel Vilafranca Manguán</i>	130
Perfil triàdic del professor Josep Puig Rovira, <i>per Conrad Vilanou Torrano</i>	132

EDUCACIÓ MORAL I EN VALORS,
per Montserrat Payà, Maria Rosa Buxarrais

Ciudadanía democrática desde una razón cordial, <i>per Adela Cortina</i>	140
La educación es acogida, hospitalidad, <i>per Pedro Ortega Ruiz</i>	149
¿Influye el género en la perspectiva moral ante la gestión de la sostenibilidad? Aportaciones de la investigación de un caso, <i>per Juan Escámez</i>	158
De la ciudadanía, els valors controvertits i la mirada de les dones a l'educació moral, <i>per Montserrat Payà, Maria Rosa Buxarrais</i>	168
La feina d'educar..., <i>per Maria Altirriba Andreu</i>	178
Breve tesoro no oficial y anticánónico sobre educación, <i>per Diego Fernando</i> <i>Barragán Giraldo</i>	179
Una asignatura, una lectura, un educador y una escuela, <i>per Isabel Carrillo Flores</i>	181
Mmmm... Brrrr... Oppps..., <i>per Els de Text</i>	183
Una maleta llena de aprendizajes y valores, <i>per Waldemar Antônio das Neves</i>	184
«Carpe diem!», <i>per Elena Noguera Pigem</i>	186
Com fomentar la participació, <i>per Ana Novella</i>	188
Una experiencia de generosidad, <i>per Manuel Prada Londoño</i>	190
Educació moral, <i>per M. Cinta Portillo-Vidiella</i>	192
D'estudiant de teoria de l'educació a formar part del GREM, <i>per Jesús Vilar Martín</i>	194

APRENTATGE SERVEI,
per Xus Martín

Los contagios y la orquesta, <i>per María Nieves Tapia</i>	201
Un enfoque sereno y reflexivo del aprendizaje servicio, <i>per Concepción Naval</i>	206
De la educación en valores al trabajo de la convivencia, <i>per Pedro María Uruñuela Nájera</i>	210
Josep Maria Puig: el brou, el paraigua i el ventilador, <i>per Roser Batlle</i>	218
Sempre aprenent i al servei de la pedagogia, <i>per Laura Campo Cano,</i> <i>Anna Escofet Roig, Laura Rubio Serrano</i>	222
Arribar, esmorzar i reflexionar, <i>per Fátima Avilés Sedeño</i>	231
Un pedagog de l'esperança, <i>per Brenda Bär</i>	233
A l'educació i a la vida, <i>per Carme Bosch, Teresa Climent</i>	235
Diu que s'ha jubilat..., <i>per Jordi Calvet, José Palos</i>	237
El record d'una celebració, <i>per Maribel de la Cerda Toledo</i>	239
En el Banc de Sang, <i>per Mariona Graell</i>	241
Un professor genial, <i>per Maria López-Dóriga</i>	243
Josep Maria Puig Rovira: un home bo, <i>per Anna Ramis Assens</i>	245
Publicacions	247

Presentació

Teniu a les mans un conjunt de testimonis sentits i viscuts com a reconeixement i homenatge al nostre company i amic Josep Maria Puig Rovira. Aquesta obra està feta pensant i estimant la persona i l'obra pedagògica d'en Josep. Està organitzada en quatre blocs, i cadascun d'ells, en dues parts. Els blocs fan referència a les principals vessants de la trajectòria d'en Josep. Les parts a l'interior de cada bloc reuneixen dos tipus d'aportacions: unes de més extenses i amb un caire més acadèmic, i altres de més directes, personals, breus i expressives.

Hem convidat a participar en aquesta obra persones que entenem que han estat especialment significatives en el recorregut personal, i alhora acadèmic, d'en Josep Maria Puig. Però, com sempre, és ben segur que, per descuit nostre o per un excés de zel a voler mantenir discretament l'operació, n'han quedat fora possibles aportacions de col·legues nostres que no s'han assabentat que estàvem preparant aquest recull per a obsequiar en Josep.

En el moment d'organitzar el llibre vam dubtar sobre com havíem de denominar aquestes vessants i com havíem de distribuir els autors i les autores convidats. El dubte era raonable, ja que l'obra d'en Josep no es pot estructurar en parts separades. És una obra sistèmica, en el sentit més propi d'Alexandre Sanvisens i Marfull, i difícil de separar en blocs. Però calia fer quelcom per a poder presentar el conjunt d'aportacions amb un mínim d'ordre conceptual. Al final vam optar per fer quatre aproximacions o mirades sobre la seva trajectòria: la primera, sobre la persona i l'obra; la segona, sobre la teoria de l'educació; la tercera, sobre l'educació en valors, i la quarta, sobre l'aprenentatge servei. Amb aquestes quatre mirades hem volgut copsar les principals dimensions de la seva trajectòria personal i acadèmica i ens han servit per a organitzar les aportacions per blocs.

Tanmateix, no trobareu aquí una obra acadèmica ni una anàlisi del seu pensament en sentit estricte. Hi trobareu reflexions de col·legues nostres sobre els temes centrals als quals s'ha dedicat en Josep com a intel·lectual compromès, i testimonis des de diferents àmbits i generacions sobre la seva persona i la seva activitat docent, impulsora de coneixement i de servei a la pedagogia. Final-

ment, tanquem el llibre amb un recull bibliogràfic de les seves publicacions. Atès que en Josep ha col·laborat amb entitats, moviments i editorials ben diversos, és probable que ens hàgim descuidat alguna publicació. De ben segur que, a hores d'ara, deu tenir emparaulada alguna contribució escrita que desconexim.

Per tot el que hem dit i sense cap mena de dubte, en les pàgines següents el lector anirà trobant reiteracions. En un llibre coral com aquest, això no solament és força inevitable, sinó que també resulta significatiu: vol dir que en Josep Puig no és com l'home de les mil cares. Probablement, la capacitat de saber i poder adoptar mil fesomies diferents és molt desitjable per a un actor de cinema o de teatre. Però quan es tracta d'una professió —la docent— a la qual se solen exigir virtuts com l'autenticitat i la coherència, no seria un bon símptoma que fossin molt divergents o contradictoris els retrats sobre el professor Puig que aquí sortissin.

En Josep ha anat aportant també autenticitat i coherència a la seva obra i, per això, el recorregut «pràctica, teoria, metateoria» de què es parla en el primer capítol és un bon senderi —paraula estimada especialment per en Josep— d'anada i tornada en la seva obra pedagògica. Les aportacions que recull el llibre que teniu a les mans en són un bon exemple.

Volem acabar aquesta breu presentació agraint a totes les persones que heu col·laborat en aquesta obra la vostra aportació i predisposició des de bon principi a aquest homenatge al nostre amic Puig.

MARIA ROSA BUXARRAIS, XUS MARTÍN,
MIQUEL MARTÍNEZ, MONTSERRAT PAYÀ, JAUME TRILLA

LA PERSONA I L'OBRA

D'esquerra a dreta: Miquel Martínez, Cinta Portillo, Jaume Trilla, Sílvia López, Isabel Carrillo, Jesús Vilar, Josep Maria Puig, Maria Rosa Buxarrais, Xus Martín, Maria del Mar Galceran i Montserrat Payà, celebrant el Premi Rosa Sensat de Pedagogia 1989 per l'obra *Ètica i escola: el tractament pedagògic de la diferència* (novembre 1989).

Aquest primer apartat del llibre serà, sens dubte, el de contingut més ampli. Aquí es parlarà de la persona i l'obra de Josep Maria Puig Rovira en general; és a dir, sense que els autors dels diferents textos es limitin a tractar només o concretament un dels grans centres d'interès que el professor Puig ha conreat al llarg de la seva trajectòria acadèmica. Aquesta trajectòria inclou la docència durant molts anys en diverses matèries i la recerca sobre algunes temàtiques pedagògiques. De les principals d'aquestes matèries i temàtiques se n'ocuparan de manera monogràfica els altres tres apartats del llibre: «Teoria de l'educació», «Educació moral i en valors» i «Aprentatge servei».

Aquest apartat general sobre la persona i l'obra de Josep Maria Puig —com també els altres tres— inclou capítols llargs i textos més curts. En el primer dels llargs es comenten alguns dels episodis i aspectes més significatius del currículum de Josep Maria Puig. El segon capítol està dedicat a la feina docent del nostre homenatjat: «Un professor dins i fora de l'aula». Les seves autores —Xus Martín i Mònica Gijón— són ara col·legues del professor Puig, però han estat —i continuen considerant-se— deixebles seves. També se'n consideren els autors del tercer capítol —«Construyendo la moralidad y la democracia en la educación brasileña»—, Ulisses Araújo i Valeria Arantes, de la Universitat de São Paulo, però del que parlen, sobretot, és de la recepció de l'obra de Puig al Brasil, a més a més d'algunes de les seves qualitats en humanes, docents i investigadores. També d'algunes d'aquestes qualitats en parla el quart capítol —«Josep Maria Puig, un home savi, bo i discret»—, degut a Jaume Carbonell. Ell ho fa sobretot com a director durant molt temps de la revista *Cuadernos de Pedagogía*, en la qual reiteradament havia col·laborat Josep Puig.

A continuació hi ha vuit textos més curts que també destaquen virtuts educatives, personals i intel·lectuals de Josep Maria Puig. Els seus autors són Mario Ciccorossi («Los treinta y seis justos»), Francisco Esteban Bara («Carta a un amante de la Universidad»), Maria del Mar Galceran («Confianza»), Jordi Maduell («Amistat latent»), Francesc Raventós («Homenatge a Josep Puig»), Teresa Román («La última de Cuarón»), Marta Sabariego Puig («Una expe-

riència com a regal. Mil gràcies, Josep Maria») i Amèlia Tey («Un punt i seguit més...»). Alguns dels títols que han posat als seus escrits ja són significatius del seu contingut; d'altres són una mica misteriosos, la qual cosa és una incitació més a llegir-los.

JAUME TRILLA BERNET

El currículum d'en Josep: pràctica, teoria, metateoria, en aquest mateix ordre o en qualsevol altre

JAUME TRILLA BERNET*

A la darrera pàgina del darrer apartat del *currículum vitae* que en Josep va presentar a les seves oposicions a càtedra —això era l'any 2002— hi consten els dos mèrits següents: «Profesor en diversos niveles de EGB y BUP en la escuela Sant Gregori, Barcelona, desde 1975 hasta 1980» i «Responsable pedagógico y monitor de once turnos de colonias de verano para niños y niñas. Organizados por Cáritas Interparroquial de Mataró. Desde 1970 hasta 1976». Aquests mèrits —d'acord amb el que estableixen les normes oficials de presentació de currículums— consten com a «Otros méritos» i al final de tot; és a dir, com a quelcom afegit, addicional o de més a més... Però en el cas d'en Josep —i també en el de força més gent de llavors i d'ara mateix—, segurament la seva vocació pedagògica es va generar a partir d'activitats primerenques directament educatives com aquelles. És a dir, que aquests mèrits afegits —per requeriment formal— al darrere de tot del seu currículum *acadèmic*, potser haurien de figurar al principi, i amb lletres ben grosses, en el currículum pedagògic *real* d'en Josep.

L'encàrrec que jo tenia era justament el de fer una presentació comentada del seu currículum, però com que aquí no es tracta d'unes oposicions ni de cap conjuntura formalment acadèmica (avaluacions, acreditacions, sexennis...), em permetré unes quantes llicències. La primera ja l'acabo de suggerir: per a comentar el currículum d'en Josep seguiré l'ordre que em vagi bé, i no el que estableixen els protocols oficials; serà més o menys cronològic, però amb sovintejats salts endavant o endarrere. La segona llicència és que de cap manera voldré ser exhaustiu. El currículum que en Josep va presentar

* Jaume Trilla Bernet és professor del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

l'any 2002 tenia 137 pàgines; si hi afegíssim la multitud de publicacions, projectes, conferències... d'aquests darrers disset anys, la feina seria inabastable i necessitaríem el llibre sencer només per a fer la relació, sense comentaris, de totes les aportacions. De fet, és ben segur que ni ell mateix és del tot conscient del que ha fet i produït des dels inicis de la seva dedicació pedagògica, de manera que aquí només sortirà una petita mostra de tot plegat.

I què és el que, de tot el que en Josep ha anat fent, comentaré aquí? Quins criteris de selecció utilitzaré? No ho sé ben bé, però és fàcil que el resultat pateixi alguns biaixos. Un d'ells és que, tot i que és ben segur que la productivitat curricular d'en Josep ha anat augmentant amb el temps, aquí probablement acabaré destinant més espai a les coses llunyanes que a les més properes. L'excusa és que les darreres són més conegudes i és clar que se'n parlarà més en la resta del llibre; però segurament la causa real d'aquest decantament meu és que, amb l'edat, sovint tendim a recordar millor (enyorar, valorar, idealitzar...) allò antic que allò recent. L'altre «criteri de selecció» que faré servir és que, del munt d'aportacions d'en Josep, segurament aniré triant les que em semblin més rellevants o significatives per a justificar i donar contingut a una altra llicència que em permetré i que ara mateix explico.

Aniré comentant el currículum d'en Josep a partir d'una mena de clau interpretativa, de fil conductor o de *leitmotiv*. Em sembla que la seva trajectòria pedagògica és una combinació, molt constant, força explícita i, a vegades, prou curiosa, de teoria i pràctica; millor dit, de *pràctica*, *teoria* i *metateoria*. Semblaria que aquestes tres dimensions de la feina pedagògica se succeeixen en aquest mateix ordre: hom està inserit en la realitat educativa i hi actua en ella (la *pràctica*); tot seguit o simultàniament, es dedica a reflexionar sobre aquesta realitat i sobre la seva intervenció (la *teoria*), i acaba preguntant-se què és i com es construeix aquella reflexió (la *metateoria*). Doncs bé, aquest ordre que sembla el lògic i el normal no és pas el que sempre trobem al llarg de la trajectòria d'en Josep. En les feines que ha desenvolupat i en els productes que n'han sorgit (recerques, publicacions, mestratges...), podem trobar-hi molts exemples valuosos de cadascuna de les tres dimensions esmentades, però l'ordre i els èmfasis amb què s'han anat succeint no sempre són els que acabem de presentar com a convencionals. Veurem, per exemple, que la producció més gruixuda de la dimensió metateòrica la compon bastant aviat en la seva carrera acadèmica; i, en canvi, allò a què més s'ha dedicat durant la darrera època és quelcom tan pràctic (i tan poc complicat teòricament i epistemològicament parlant) com l'aprenentatge servei. (Que ningú no s'enfadi,

que ja explicaré després aquesta afirmació tan rotunda sobre la poca complexitat teòrica de l'aprenentatge servei.)

ELS ANYS DE FORMACIÓ: ESTUDIANT DE PEDAGOGIA,
MONITOR DE COLÒNIES, MESTRE D'ESCOLA...

Josep Maria Puig va néixer l'any 1951 a Mataró; ella i Barcelona són les seves ciutats de tota la vida. Però aquí no toca parlar de la infantesa d'en Josep, ni tampoc sabia gaire què dir-ne. Ens vam conèixer durant els primers cursos de la llicenciatura de Filosofia i Lletres, especialitat de Pedagogia. Això era a principis de la dècada dels anys setanta del segle passat. Recordo en especial algunes assignatures en les quals vam coincidir: llavors en aquesta llicenciatura de la Universitat de Barcelona era vigent un pla d'estudis prou peculiar; se'l coneixia com el Pla Maluquer.¹ Aquest pla permetia una amplíssima optativitat, la qual cosa feia que els itineraris curriculars i els horaris de cadascú poguessin ser molt diversos. I també permetia relacionar-se i fer amistat amb gent d'altres especialitats, com la que en Josep i jo vam fer amb l'Emilio —estudiant de Filosofia i després professor de secundària—, amb qui encara, de tant en tant, quedem per dinar.

En Josep deu recordar, suposo, l'assignatura d'Introducció a la Sociologia, que donaven conjuntament Marina Subirats i Jordi Borja. Però, a més a més d'impartir ells algunes sessions del curs, el que feien era convidar una colla de col·legues seus a tractar temes monogràfics: per exemple i entre d'altres, Jacobo Muñoz sobre el materialisme històric o José María Vidal Villa sobre les revolucions russa, xinesa i cubana. Aquells anys setanta (mogudes universitàries molt actives, acaballes del franquisme i transició democràtica...) permetien i estimulaven continguts com aquests. Em sembla recordar que en Josep va seguir també algun curs de Manolo Sacristán sobre epistemologia, però no sabia dir si a la nostra Facultat o en un altre lloc. En qualsevol cas, ja es veu que l'interès per la reflexió sobre la ciència i la metateoria el va tenir ben aviat.

En Josep i jo vam coincidir també en una altra assignatura sociològica (Sociologia de l'Educació), que, ben segur, ha tingut una significació molt es-

1. Se l'anomenava així en referència al doctor Joan Maluquer de Motes, catedràtic de Prehistòria i en aquells anys degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

pecial en la nostra trajectòria acadèmica posterior; i no tant per l'assignatura en si mateixa, sinó pel professor que en aquell moment la impartia: el doctor Alexandre Sanvisens. En aquesta assignatura, en Josep i jo vam mig compartir un treball que tractava sobre un esdeveniment del qual no fa pas gaire s'ha parlat molt, ja que se n'ha commemorat el cinquantè aniversari: els Fets de Maig de París del 1968. Deia que fou un treball mig compartit perquè ambdues parts eren prou diferenciades; la seva, en aquest cas, era més teòrica que la meua. Jo em vaig dedicar als «fets» pròpiament dits, i ell, a una de les ideologies que els promogueren: el pensament de Herbert Marcuse. Recordo que el doctor Sanvisens ens va estimular i ajudar força en aquest treball acadèmic: orientacions, bibliografia i una carpeta plena de retalls de diari amb informació coetània sobre els fets. El doctor Sanvisens ho guardava tot, i tot ben ordenat.

El seu mestratge va continuar amb altres assignatures de la llicenciatura i del doctorat,² amb la direcció de les nostres tesines i tesis doctorals, i també liderant diverses iniciatives, projectes, recerques i publicacions, algunes de les quals ja aniran sortint; sense oblidar altres moments menys acadèmics (tiberis, tertúlies...) que al doctor Sanvisens i al grupet de deixebles seus d'aquella promoció ens agradava molt de compartir. Precisament, en el llibre d'homenatge que la nostra Universitat va dedicar al professor Sanvisens, en Josep i jo vam escriure sobre els «ensenyaments informals» que vam rebre d'ell.³ Segur que en Josep convindrà amb mi que, sense el mestratge i el suport sempre tan generós i estimulant del doctor Sanvisens, la nostra trajectòria acadèmica, intel·lectual i pedagògica hauria estat prou diferent, per no dir bastant més pobra. De fet, en Josep ja ho deia en la presentació del seu projecte docent per a la càtedra: «[...] deseo de un modo muy especial reconocer la ayuda humana e intelectual del profesor Alexandre Sanvisens, cada vez más lejana en el tiempo y más viva en la memoria, y que nos permite seguir descubriendo todavía hoy nuevas facetas de su magisterio».⁴

Però cal tornar a aquells mèrits «addicionals» d'en Josep que esmentàvem al principi i que, molt probablement, estigueren en l'origen de la seva vocació

2. Educació Comparada, Pedagogia Cibernètica o Teoria General de Sistemes.

3. PUIG, J.M.; TRILLA, J. (1989), «Ensenyaments informals del Doctor Sanvisens», a DELGADO, B.; RODRÍGUEZ, M.L. (coords.), *Homenaje al profesor Alexandre Sanvisens*, Barcelona, Universitat de Barcelona / PPU, pàg. 41-52.

4. PUIG, J.M. (2002), *Proyecto docente de la materia Educación Moral*, Barcelona, pàg. 9.

pedagògica. Mentre estudiava la carrera de Pedagogia, en Josep va fer també de monitor de lleure en una colla de tandes de colònies per a infants i adolescents mataronins. Unes colònies d'estiu prou peculiars per a l'època (i que segurament també ho serien ara mateix): volien ser colònies autogestionades pels mateixos nois i noies. En aquells anys de formació, alguns ens vam sentir fortament atrets per les tendències educatives antiautoritàries, per les propostes no directives de Carl Rogers i pels plantejaments autogestionaris de la pedagogia institucional francesa (Lobrot, Lapassade, Oury, Vasquez...). I —tornant al *leitmotiv* anunciat— per tal que tot això de l'autogestió no quedés només en lectures, idees i debats teòrics, vam aplicar-ho a situacions educatives reals; en aquest cas, a activitats d'educació en el lleure.⁵ Per a posar en comú i debatre amb altres centres d'esplai aquelles experiències autogestionades de lleure educatiu, l'any 1973 vam preparar un muntatge audiovisual (llavors no hi havia PowerPoint) en el qual incloguérem una sèrie de frases d'alguns dels pensadors i pedagogs que llavors ens servien d'inspiració.⁶ El contingut d'aquestes citacions i àdhuc els noms dels seus autors (A.S. Neill, Lao Tse, J. Franch, C. Freinet, G. Ferry, A. Vasquez i F. Oury, H. Marcuse, K. Marx, S. Allende...) ja constituïen tota una declaració de principis. Vegem-ne uns quants:

Engendrar i criar,
engendrar i no apropiat-se'n,
fer i no demanar res a canvi,
guiar sense dominar,
aquí rau la gran virtut.

LAO TSE

5. La tercera persona del plural que en aquest moment estic fent servir es deu al fet que, tot i que jo no soc de Mataró, per amistat amb en Josep i amb altres persones de l'equip de monitors mataronins, vaig participar també en algun torn d'aquelles colònies. Concretament, l'any 1972 a la casa de colònies Artur Martorell de Calafell, amb cent nens i nenes de sis a catorze anys. El centre d'esplai en el qual durant una colla d'anys vaig fer feina de voluntariat era el del meu barri de Barcelona: el Patronat de Colònies d'Estiu d'Horta.

6. La teoria i la pràctica d'aquelles activitats de vacances organitzades pel grup mataroní, les vam explicar en un llibre publicat uns anys més tard: PUIG, J.M.; ROCA, L.; VALLS, A.; TRILLA, J.; VILA, T.; VILATERSANA, I.; BATLLE, E.; COMAS, P.; LLAQUET, A.; SOLER, F. (1986), *Colònies d'estiu: un marc pel desenvolupament de l'autonomia dels infants*, Barcelona, PPU.